

Nova intervenció arqueològica al turó de can Filuà. un espai domèstic del bronze inicial a l'escola bressol municipal l'Espiga. Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental)

Javier González i Karin Harzbecher

Introducció

L'article que es presenta a continuació, és el resultat de l'excavació efectuada als mesos d'abril i maig de 2006 al peu del vessant sud del turó de Can Filuà, al límit occidental del nucli urbà de Santa Perpètua de Mogoda.

Aquesta intervenció, encarregada a l'empresa Arqueociència S.C.S.L., s'estén sobre una parcel·la de 1800 m² i està delimitada a l'est pels carrers de Tierno Galván i de Joaquim Malats, al sud amb l'avinguda de Barcelona i la resta envoltada de camps de conreu¹. El motiu que promou aquesta intervenció és la construcció de l'Escola Bressol Municipal L'Espiga al turó de Can Filuà, situat dins d'una àrea catalogada com d'especial interès arqueològic.

1. L'estiu de l'any 2007 durant la realització de les obres de treballs tècnics complementaris de la urbanització del Pla parcial Can Filuà a Santa Perpètua es van localitzar més estructures domèstiques (fosses, sitges, restes) genèriques de la prehistòria.

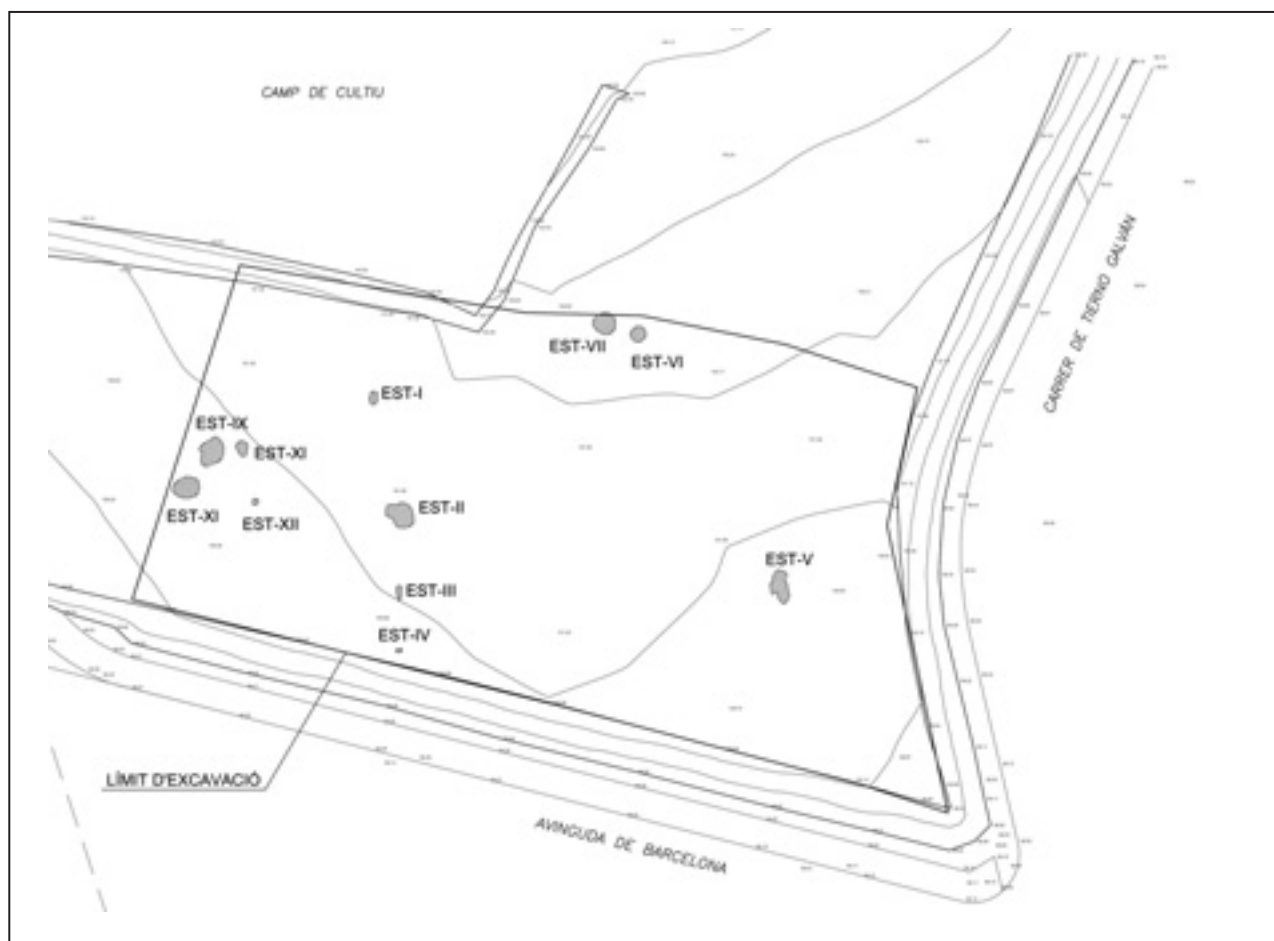

Fig 1. Plànol de detall de l'àrea intervinguda i estructures documentades.

Les estructures i restes arqueològiques aparegudes en aquest solar estan relacionades amb els nombrosos jaciments prehistòrics apareguts a l'entorn de Santa Perpètua de Mogoda: jaciments de cronologies des del neolític fins al bronze que han estat excavats com, per exemple, Can Soldevila (MARCET-MORRAL, 1980), la Zona II de Can Vinyalets (MIQUEL-MORRAL, 1978), i més recents Can Filuà (MARTÍ-PAU-BUCH 1992) i La Florida Nord (GUTIERREZ, 2003).

El jaciment de Can Filuà és situat a la part superior del turó del mateix nom. L'any 1982 es feren en aquest lloc unes obres que deixaren al descobert en una rasa al pati de les escoles nacionals una estructura de planta circular i secció en V. Del material trobat, quasi tots els fragments de ceràmica pertanyien a un màxim de quatre vasos, tot i que la gran majoria corresponien a un gran vas decorat amb mamellons superposats. Mitjançant els atributs tipològics del vas, el jaciment es va datar al neolític final, meitat del III mil·lenni, (MARCET-MORRAL, 1982).

Posteriorment, l'any 1992, en l'actual aparcament del Supermercat Champion, es va realitzar una intervenció per part del Servei d'Anàlisis Arqueològiques de la Universitat Autònoma de Barcelona i es va documentar una estructura d'enterrament col·lectiva amb 16 individus distribuïts en dos nivells. Segons les interpretacions antropològiques efectuades en aquesta estructura (ARMENTANO-MALGOSA, 2000), s'aprecien els canvis en els rituals d'enterrament que es van produir a partir del neolític final (UBAR 556, 3500±50 BC).

Recentment, en una àrea una mica més allunyada, al jaciment situat a la Florida Nord (Santa Perpètua de Mogoda) es va localitzar una zona d'hàbitat formada per estructures resultants d'activitats antròpiques. Aquesta zona és definida com "un espai central a partir del qual es distribuïen la resta d'estructures d'aquest àmbit relacionades amb funcions d'emmagatzematge, extraccions d'argiles i altres activitats" corresponents al bronze final-ferro I (GUTIERREZ, 2003).

L'excavació i les estructures del jaciment de l'Escola Bressol L'Espiga.

El jaciment de l'Escola Bressol L'Espiga (turó de Can Filuà), està situat dins del context geològic i ecològic de la comarca vallesana. Es tracta d'una depressió i un conjunt de falles que marquen el límit amb les muntanyes circumdants, que formen la depressió del Vallès o depressió Prelitoral, i que donen lloc a la unitat geomorfològica del Vallès-Penedès. Els estrats d'aquesta depressió estan formats principalment per sediments del terciari superior i del quaternari, constituïts per una sèrie alternant d'argiles, saulons, margues i conglomerats. Aquests sediments, procedents de rieres i dipòsits de muntanya, varen cobrir la part inferior de les valls i formaren una orografia ondulant de terrasses esglaonades i congostos amb barrancs de desenes de metres d'alçada. Un exemple clar d'aquest relleu ondulant és el turó de Can Filuà.

Aquestes dades geomorfològiques determinen, també, una superfície habitada d'antic. La zona permet interpretar les rodalies del turó de Can Filuà com una àrea fructífera per a l'obtenció de recursos biòtics i abiòtics per part de grups prehistòrics humans d'economia productora.

L'estratigrafia bàsica del subsòl del jaciment està composta per un primer nivell antròpic actual/modern, l'estrat I. Aquest sediment està format per argiles marrons fosques, molt bioturbades (sediment remogut per tasques agrícoles amb presència d'alteracions orgàniques, d'arrels, etc.). És un nivell de petita potència (0,40-0,50 metres a tota la superfície), exceptuant el perfil nord, amb més d'1,20 metres de potència (cap a l'oest). El següent nivell, d'origen natural és l'estrat II. Aquest nivell, documentat a les cantonades est i oest, està format per argiles vermelles amb nòduls carbonatats. L'estrat III (segon nivell natural), s'ha documentat en la major part de la superfície i està format per argiles/llims grogues amb un alt grau de carbonatació. Els dos estrats de deposició natural (II i III) que formen part de l'orografia natural del turó han estat tallats per les estructures.

Pel que fa a les dades de la intervenció, aquesta es va començar el 24 d'abril de l'any 2006 una vegada finalitzades les tasques de seguiment. Els rebaixos mecànics, els va efectuar l'arqueòloga Sonia Hernández, que va documentar un total d'onze estructures, deu de negatives i una de positiva corresponent a un possible forn. Aquesta estructura o forn es va localitzar en el sector NW, quan va ser tallada parcialment pel costat nord. L'estructura és de planta pseudoovalada (1,2m x 0,90 m), d'orientació nord-sud, i està formada per un primer nivell de pedres alterades tèrmicament. A sota de les pedres i com a fons d'aquesta estructura, es trobà un estrat rubefactat (UE 103) que formava un sòl (solera) i dues petites parets laterals també rubefactades.

La interpretació pirotecnològica hauria de ser contrastada a partir d'analítiques i estudis específics ja que aquests tipus d'estructures presenten molts problemes interpretatius. Les evidències són confuses a l'hora de definir el tipus de forn: domèstic (llar o forn) o artesanal (forns ceràmics o metal·lúrgics). Per tal de resoldre la discussió van ser establertes certes normes d'interpretació: les estructures de combustió de petites dimensions, ovalades o circulars, a voltes encerclades per pedres o petites construccions de fang, més o menys elaborades, són descrites inequívocament com a llars domèstiques, la funció de les quals és l'escalfor, la il·luminació o la cocció d'aliments (PERLÈS, 1977; PONS, MOLIST i BUXÓ, 1994). Per contra, estructures de cocció amb restes arquitectòniques més específiques, com poden ser voltes o graelles s'interpreten com a forns ceràmics (CUOMO DI CAPRIO, 1971/72; DUHAMENL, 1978/79; SWAN, 1984).

Una altra estructura de complexa interpretació funcional és l'estructura II. Es va localitzar al sector sud-est, molt a prop de la superfície vegetal, de planta semi-ovalada o lobulada (3,05 m x 2,40 m) i d'orientació est-oest. Es tracta d'una estructura negativa (UE 204) amb dos espais o àmbits diferenciats (A i B).

Sedimentològicament aquesta estructura està reblerta per quatre nivells (UE 201, UE 202, UE 203 i 204), destacant la UE 203 (àmbit B), una taca de sediment cendrós amb carbons al centre de l'espai. La distribució espacial dels materials, la dispersió de les pedres a l'interior de l'estructura, a més a més dels estrats de potència petita que la reomplen i l'estat de conservació dificulten la definició funcional. Però un fet significatiu

Fig 2. Foto del nivell rubefactat del fons de l'estructura (UE 103).

Fig. 3. Foto de l'espai principal (est) de l'estructura II.

registrat també en aquesta estructura ha estat la documentació de diversos fragments de tovot i argila cuita; elements relacionats amb revestiments de parets, sostres i paraments de dispositius de construcció associats a espais d'hàbitat. Aquest fet permet una discussió sobre la definició d'estructures complexes i/o espais residencials de difícil interpretació² (PONS 1994; FRANCÈS i PONS, 1998).

Les anàlisis radiocarbòniques que es van fer d'aquesta estructura, donaren una cronologia de 1440 BC-1310 BC. Aquesta variable cronològica situa l'estructura en una fase tardana del bronze (bronze ple), tot i que tipològicament, la ceràmica representada té variables genèriques del bronze inicial (vasos globulars de perfil en S, aplicacions de llengüetes, mugrons, etc.).

I hem d'incloure també la presència d'un únic fragment de ceràmica (n. 114, UE 203) dels anomenats "grups del nord-est" que ens podrien parlar de certa continuïtat tipològica d'etapes incipients del bronze inicial.

Pel que fa a les estructures de funció contenidora n'hem documentat sis amb morfologies i mides diferents. Probablement, això es deu a la funció a la que estaven destinades (diferents continguts). D'aquestes estructures destaquem en primer lloc, dues petites cubetes o fosses (estructura X i XII, sector oest). La funció primària d'aquestes seria la de contenidora de productes agrícoles peribles (el volum es relaciona més amb l'emmagatzematge a curt termini). O, també, podrien ser complementàries dels continguts de les grans fosses situades molt a prop d'aquestes dues (estructures IX i XI). El material registrat en el rebliment de les petites fosses ens situa al mateix horitzó prehistòric del jaciment, és a dir, bronze inicial.

Les altres estructures contenidores registrades al sector nord del jaciment són l'estructura VI i VII. L'estructura VI és una estructura negativa (UE 600) de planta circular i secció troncocònica. Sedimentològicament, està reblerta per tres nivells (UE 601, UE 602, UE 603) destacant la UE 603, l'estrat final, caracteritzat per un sediment amb cendres i carbons, fet que aniria relacionat amb l'ús (contenidor-conservador de cereals o excedents agrícoles) i el posterior abandonament d'aquesta estructura d'emmagatzematge.

Un cop en desús aquestes sitges, foren destinades a l'abocament de residus del camp, fet que suposa la seva clausura definitiva. A l'interior localitzem tot tipus de restes provinents dels processos de producció i subsistència: restes òssies alimentàries, cereals, recipients, estris fracturats, neteges de llars i forns i elements de desmuntatge de les mateixes estructures.

Al jaciment, la sitja que es conserva morfològicament completa és de secció troncocònica amb les parets rectes o lleugerament cònques. La base és de tendència plana i el coll és cilíndric. Aquesta sitja-contenidor és molt diferent morfològicament de les altres estructures contenidores documentades (estructures VII, IX i XI). Es desconeix si aquesta diversitat morfològica (fosses cilíndriques o el·lipsoïdals, i sitges troncocòniques) es deu a factors funcionals i d'especialització, o respon a una millora cronotecnològica (REYNOLDS, 1988). En aquest cas la tipologia ceràmica que apareix a les estructures no és contradictòria amb la mostra representada

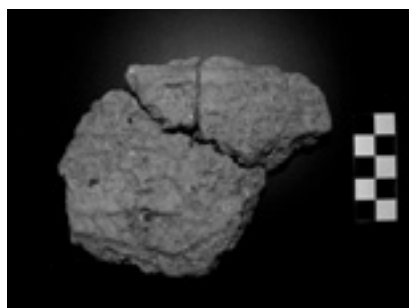

Fig 4. Fotografia d'un fragment de tovot registrat a l'estructura II.

2.. Sota l'epígraf "estructures complexes" es contemplen totes aquelles estructures negatives que presenten una estructuració interna i/o externa complexa i que poden reflectir funcionalitats diverses i en molts casos indeterminades.

de tot el jaciment, és a dir, bronze inicial, i la hipòtesi tipocronològica en aquest cas no és argumentable.

L'estructura VII és una unitat estratigràfica negativa (UE 700) de parets rectes i planta rodona excavada a l'estrat III. Sedimentològicament està reblerta per un primer nivell d'argiles molt bioturbades (UE 701), amb presència de carbons, argila cuïta, i d'altres alteracions. L'estrat final està format per un sediment argilós-llimós de color marró clar (UE 704). Entremig dels dos estrats (UE 701 i UE 704), es documenta un altre estrat rubefactat (UE 703 a, UE 703 b) de composició heterogènia i textura reduïda, substrat associat a una concentració de pedres. Destaca, també, al sector sud una taca d'argila rubefactada pseudooxidada (UE 702). En principi, aquests estrats d'argila cuïta no marquen una estructura definida però es pot interpretar que existeix una combustió intencionada, coetània o posterior al seu ús principal, la conservació i l'emmagatzematge de productes agrícoles.

D'aquesta estructura s'ha de remarcar la presència de materials lítics modificats mitjançant la tècnica de l'abrasió. Destaquem per la seva significació cronotecnològica el registre d'un fragment de possible motlle (UE 702). Aquest element lític, de roca metamòrfica indeterminada, té una ranura longitudinal de secció semicircular i 7 cm, que probablement ha servit per a motlle de fundició i refredament. Aquests elements han estat documentats en altres jaciments del bronze inicial com, per exemple, els registrats al jaciment de Minferri (Juneda, Lleida). A més a més, els materials ceràmics documentats en el rebliment de la fossa situa l'estructura al mateix horitzó prehistòric del jaciment (bronze inicial).

Altres estructures interpretades com estructures contenidores de grans dimensions són l'estructura IX i XI. L'estructura IX es va localitzar al límit oest de la parcel·la i molt a prop de la superfície vegetal. És una estructura de planta pseudoovalada (2,55 m x 2,00 m), d'orientació nord-est-sud-oest. Es tracta d'una estructura negativa (UE 900) composta per dos espais o àmbits i excavada a l'estrat II. Destaquem dins l'àmbit més oriental una àrea que restava deprimida en relació a la topografia final, i que es pot interpretar com un petit fossat o cubeta (UE 904).

L'estructura complexa, es caracteritza, sedimentològicament, per un rebliment (UE 901) de molt poca potència i compost per argiles de color marró fosc molt heterogènies i amb presència d'arrels, carbons i sorres. A continuació es va trobar un altre estrat d'argiles marrons clares de textura més homogènia (UE 902). En aquest nivell s'han registrat un alt nombre de coordenats, trobant-se concentracions i remuntatges significatius que indiquen l'origen comú d'aquestes peces.

En aquest cas la distribució espacial dels més de 300 materials i les pedres, la inexistència de forats de pal i d'estructures de combustió i altres dispositius de caire domèstic no possibiliten la definició com estructura residencial.

No hi ha més variables morfològiques i estructurals com per descartar que la funció primària d'aquest retall, sigui la d'una gran fossa contenidora de productes agrícoles, que, posteriorment, va ser utilitzada/modificada

com a abocador de deixalles.

Els materials registrats en el rebliment de la fossa ens situa l'estructura al mateix horitzó cultural del jaciment, és a dir, bronze inicial. A més a més, s'han obtingut la datació radiocarbònica d'una mostra de carbó (UE 902) confirmant-se la periodització que tipològicament es registrava. La data calibrada està situada a la forquilla de 1690 -1510 BC, considerat un moment genèric del bronze inicial.

A prop de l'estructura IX també es registra l'estructura XI, de planta pseudoovalada (2,15 m x 3,00 m), de parets i fons còncaus. Es tracta d'una estructura negativa (UE 1100) excavada en l'estrat II.

Sedimentològicament, està reblerta per un primer nivell de gran potència (UE 1101) compost per argiles marrons amb presència de petits còdols i carbonats. En aquest nivell s'han registrat un alt nombre de coordenats, no trobant-se concentracions significatives però sí un alt grau de fragmentació dels materials ceràmics. Un segon nivell documentat al fons de l'estructura (UE 1102), està compost per argiles marrons fosques amb presència de carbons i alteracions orgàniques. En aquest nivell s'han trobat còdols de mida mitjana i gran (quarsites, quars, i altres roques metamòrfiques) sense una

Fig. 5. Planta d'inici de l'estructura XI.

dispersió i relació estructural, fet que determina una disposició natural d'abandonament de l'ús.

La funció primària d'aquesta estructura amb les dades registrades seria la d'una gran fossa contenidora, posteriorment utilitzada com a abocador de deixalles del mateix horitzó prehistòric del jaciment.

Totes les estructures descrites formen part d'un horitzó ocupacional del bronze inicial, no només per les datacions absolutes aportades de l'estructura II i IX, també per la gran quantitat de materials ceràmics recurrents, especialment de les formes i decoracions registrades en el rebliment de les estructures.

La ceràmica

El conjunt de restes més nombrós i destacat són els fragments de ceràmica. Es tracta de 1.437 fragments de mida petita i mitjana, que representen el 80,2 % dels elements recuperats en el jaciment. Abans d'entrar en consideracions tipomorfològiques, volem mostrar alguns dels aspectes tecnològics que caracteritzen les ceràmiques recuperades. L'observació superficial de les pastes indica l'ús abundant de desengreixant de tipus inorgànic, principalment quars, pissarra i mica. Les mides de les partícules són variables, van de partícules inferiors a 0,1 cm fins a dimensions que superen els 0,5 cm. L'estudi de les coloracions que ofereixen les ceràmiques, possibilita una primera aproximació dels sistemes de cocció emprats. La gran majoria de les peces mostren una superfície de tonalitats grises i fosques, fet que permet inferir una cocció en atmosfera reductora. En línies generals, les superfícies tant externes com internes, estan ben allisades. Des

del punt de vista tipològic l'anàlisi dels fragments s'ha efectuat d'acord amb la classificació plantejada per Dedet-Py (1975) a "Classification de la ceramique non tournée protohistorique du Languedoc Méditerranéen", procediment que també resulta apropiat per a períodes més antics.

Es tracta d'unes ceràmiques molt fragmentades. Tot i això ha estat possible recuperar diversos perfils, alguns pràcticament sencers. D'entre els 278 fragments amb forma (atribut tipològic), el 67% correspon a vores, el 20 % a fons, i el 13 % a nanses i elements de subjecció i premsió.

Les vores secants verticals de tipus rectilini i vers l'interior són molt representades; els tipus de llavis associats són tres: plans horitzontals, engruixits i aprimats. També, apareixen vores secants inclinades vers l'exterior, de perfil arrodonit còncav. Aquests són els tipus més recurrents.

Els fons registrats al jaciment es caracteritzen per ésser, la gran majoria, plans. Encara que també es van documentar fons arrodonits.

Els elements de premsió i suspensió, és a dir, tots aquells sistemes que fan possible la fixació de la mà sobre el cos del recipient, poden ésser apèndixs tipus llengüeta o mugró, aplicacions tipus cordó decorats amb impressions circulars, digitacions i incisions o bé nanses pròpiament dites. Les nanses estan representades de manera ínfima (0'8%) i són de tipus massís, per tant, poden pertànyer a vasos o contenidors de volum mitjà i gran.

S'ha registrat un nombre abundant d'apèndixs i un percentatge significatiu respecte als elements tipològics amb 34 elements (18 llengüetes i 16 mugrons). Totes les llengüetes són simples excepte en el cas d'una peça on es dona la combinació de llengüeta i mugró. Aquesta peça (E-II, UE 202) és una vora secant vertical rectilínia amb un mugró adossat lateralment al llavi i la llengüeta situada per sota (aquesta variable podria indicar certa pervivència tipològica de períodes precedents al bronze inicial).

Respecte als cordons s'han documentat 24 fragments amb cordons digitats típics, horitzontals i altres que combinen la decoració en relleu o plàstica amb la decoració feta en buit, ja que són impresos. Aquestes decoracions compostes poden disposar-se sobre la ceràmica de manera aïllada, en forma d'arbre i amb motiu de ziga-zaga.

De les decoracions compostes només hem documentat a l'estructura XI, un gran fragment de vora plana d'una tenalla amb cordons en arbre (n. 158) molt similars a les documentades a Can Roqueta II (Sabadell, Vallès Occidental; PALOMO-RODRIGUEZ, 2004), i Riereta (Ciutat Vella, Barcelona; GONZÁLEZ 2005).

Aquestes variables són també representants i fòssil director des de l'inici del bronze.

Pel que fa a les formes ceràmiques representades en el jaciment s'han classificat els recipients ceràmics en funció de l'obertura de les seves parets: formes obertes i tancades, i en funció dels perfils i elements significatius que s'han pogut registrar al jaciment.

Els vasos de perfil tancat poden presentar-se en diverses variants: vasos amb perfil en "S", són vasos globulars de grans dimensions i bases planes (coordinat n. 38 de la UE 202, làmina II, aquest amb mugró sota la panxa). Aquests atuells són molt freqüents tant al calcolític com al bronze inicial.

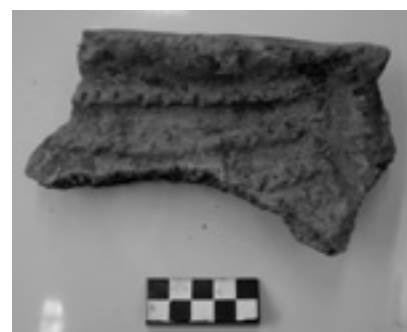

Fig 6 . Fotografia del fragment de tenalla amb cordons en arbre.

Trobem paral·lels a la cova de Toll (Moià) i a la bòbila Bonastre (Martorell), entre d'altres vasos carenats, de mida mitjana o petita. S'han registrat dos fragments de carena (coordenat n. 32 de l'estructura VI i n. 146 de l'estructura XI). Aquestes carenes són incipients (lleugera inflexió) i podrien estar en el terç inferior de la peça o a mitja alçada. Aquest fet, normalment, s'ha considerat com un possible marcador cronològic, reconeixent que les carenes baixes dins del bronze inicial són més abundants a partir de la segona meitat del II mil·lenni cal BC (MAYA 1992).

Entre els vasos de perfil obert s'ha documentat el perfil d'un vas troncocònic (coordenat n. 250 de l'estructura IX) amb parets lleugerament còncaues, que apareix també als jaciments del bronze inicial del Vallès Occidental i del Barcelonès, exemple de Can Roqueta II a Sabadell (Vallès Occidental; PALOMO-RODRIGUEZ, 2004), i Riereta (Ciutat Vella, Barcelona; GONZÁLEZ 2005).

Pel que fa a la decoració, entre els materials s'observaren diverses variants:

Decoracions en buit (incises i impreses): grup que inclou els fragments que tenen una decoració incisa al llavi, exemple dels quals són les vores registrades a l'estructura XI (coordenats n. 21 i n. 110 de la UE 1101). Del grup de les impreses es destaca la decoració anomenada dels grups del nord-est o epicampaniforme (impressions de mitja lluna, garlandes i serrells) que fan referència a la tradició campaniforme. Aquesta variable tipològica es localitza entre finals del III mil·lenni i inicis del II mil·lenni BC a la Catalunya central, costanera i a les comarques meridionals i lleidatanes i arribant fins i tot a l'Aragó (MARTÍN / PETIT / MAYA 2003; MAYA / PETIT 1986).

Composta: representada per cordons impresos i incisos (vegeu elements de prensió).

Interpretació

Com a resum, la valoració integral del material ceràmic documentat a les nou estructures prehistòriques, és l'homogeneïtat cultural i tipològica del conjunt. L'element cronocultural del registre ceràmic del jaciment són la presència de perfils de grans contenidors, vasos de perfil en S, troncocònics, hemisfèrics de bases planes i la presència de decoracions anomenades "grup del nord-est". Aquesta reunió de caràcters són considerats genèricament un dels fòssils directors del bronze inicial (MAYA, 1997).

A més a més del registre ceràmic característic de les primeres etapes del bronze, s'han documentat altres materials arqueològics que ajuden a argumentar aquesta interpretació.

S'han documentat dos botons separadors, un triangular i un altre prismàtic (coordenat n. 237 de la UE 900 i n. 108 de la UE 1101). Aquests botons-separadors, tenen una característica singular: la doble perforació en "V". Van aparèixer a finals del III mil·lenni aC, i es documenten, tant a llocs d'habitat com a contextos funeraris per tot el continent europeu. Poden ésser botons piramidals, triangulars, prismàtics, botons de base, etc. i estar fabricats en diverses matèries primeres (dent, malaco, os, ivori).

El botó prismàtic és el tipus que més es documenta, i es considera originari

Fig 7. Fotografia del coordenat nº 161 de l'estructura XI, ex emple de la decoració epicampaniforme (impressions de mitja lluna, garlandes i serrells).

de la zona del Pirineu francès. Al Vallès Occidental i Oriental se'n troben exemples a la bòbila Bellsolà, a la fossa CF-2 de Can Filuà (Santa Perpètua de Mogoda), Can Roqueta II (Sabadell), Cova del Frare (Matadepera), Torre Negra (Sant Cugat del Vallès), i recentment al jaciment del carrer Riereta a Barcelona (Ciutat Vella).

Altres materials registrats (indústria lítica, elements macrolítics, tovet, malacologia i ossos) no són determinants però sí que complementen l'adscripció cultural del bronze inicial per al jaciment de l'Escola Bressol Municipal L'Espiga.

Al llarg del text descriptiu del jaciment de l'Escola Bressol Municipal L'Espiga s'ha parlat significativament de nou estructures d'època prehistòrica i que cronològicament s'han situat entre el III i el II mil·lenni BC, és a dir, al calcolític i bronze inicial.

El fet ocupacional prehistòric ha de relacionar-se espacialment i diacrònicament amb les intervencions al mateix espai de l'any 1992 dirigides per MARTÍ-PAU-BUCH i les més recents dirigides per TERRATS I OLIVA, l'any 2007 en l'execució del Pla parcial de Can Filuà.

A l'hora de definir funcionalment el jaciment s'ha de tenir en compte les variables postdeposicionals que han afectat l'estat original del sòl d'ocupació com a conseqüència de l'abandonament i les modificacions i aportacions continuades de les tasques agrícoles.

Des del punt de vista socioeconòmic, i extrapolant els paral·lels documentats als jaciments del Vallès Occidental i la plana barcelonina, les condicions orogràfiques i ambientals van jugar un paper específic a l'hora de l'elecció d'aquest paratge per a l'explotació dels seus recursos.

Els paral·lels arqueològics i la morfologia de les estructures prehistòriques excavades al subsòl dels terrenys parlen d'estructures relacionades amb activitats productives i domèstiques d'un grup de pagesos prehistòrics.

Aquestes nou estructures prehistòriques s'han trobat possiblement rebaixades per actuacions recents a excepció de l'estructura VI, una sitja de morfologia troncocònica pràcticament completa que defineix una activitat contenidora, relacionable amb un espai domèstic i productiu.

Hi ha altres estructures contenedores que tenen característiques morfològiques (forma i mida) que les diferencien de les altres estructures documentades. L'estructura VII és una fossa de planta circular (diàmetre d'1,5 m) i parets rectes. La funció primària d'aquesta estructura o fossa domèstica seria la de contenidora de productes agrícoles, que posteriorment ha pogut ser reutilitzada per altres activitats on ha intervingut certa combustió. La funció de les petites fosses domèstiques o cubetes (estructures X i XI) seria també la de contenidora de productes agrícoles (el volum es relaciona més amb l'emmagatzematge a curt termini) o complementàries als continguts o les activitats de les grans fosses (PONS, MOLIST, BUXÓ, 1994).

Més significativa i evident és la funció de l'estructura I. A sota de les pedres i fons d'aquesta estructura, s'hi trobà un estrat rubefactat que formava un sòl, base o solera, i dues petites parets laterals també rubefactades.

Aquestes variables morfològiques i físiques ens parlen funcionalment d'un

petit forn/llar domèstic utilitzat possiblement per a la cocció d'aliments, que normalment associem a un espai habitat.

Altres estructures més complexes per interpretar són les estructures II, IX i XI. Les estructures IX i XI són de planta ovalada o pseudoovalada. Sense més variables tipològiques i estructurals (forats de pal, estructures o àrees de combustió, elements de fang cuit, etc.)³ creiem que la funció primària d'aquests grans retalls seria la de grans fosses contenidores, d'emmagatzematge, que posteriorment han estat utilitzades/amortitzades per deixalles, producte d'activitats agrícoles i domèstiques.

El fet més significatiu i de complexa interpretació és l'estructura II, estructura de planta semiovalada o lobulada (3,05 m x 2,40 m), d'orientació est-oest. Es tracta d'un retall de dos espais o àmbits (A i B) excavats a l'estrat III. Formant part de l'estructura i del sediment, a la part més central de l'estructura, hem trobat una taca cendrosa amb carbons i argila cuïta.

La distribució espacial dels materials, la dispersió de les pedres a l'interior de l'estructura no defineixen una funció determinada, però un fet molt característic per la seva interpretació ha estat la documentació de fragments de tovot, que formen part d'elements de revestiments de les parets, sostres i paraments de dispositius de construcció i aeris associats a espais d'hàbitat o residencials.

Amb aquesta estructura no tenim totes les variables físiques com per definir un fons de cabana típic però no hi ha cap variable morfològica ni material per definir aquesta estructura com una estructura contenidora (sitja, fossa), i molt menys una estructura productiva (forn domèstic i artesanal). És per això, que la hipòtesi de tenir les restes d'una petita cabana o estructura d'hàbitat estacional, aïllada i relacionada amb treballs agrícoles puntuals i altres tasques oportunistes o de guaita, és més interpretable.

Taula de períodes de vigència dels estils ceràmics (nivell de confiança del 96%).
En: *Pirineus i v eïns al III mil·lenni. Periodització des de la fi del Neolític a l'Edat del Bronze*. Any 2000.
A Martín - J.S Mestres.

ESTIL CERÀMIC	ESCALA CRONOLÒGICA SOLAR
VERAZA	3590-2065 cal BC.
GENÈRIC DEL NEOLÍTIC FINAL-CALCOLÍTIC	3215-2250 cal BC.
CAMPANIFORME	3115-1930 cal BC.
CAMPANIFORME REGIONAL	2785-1993 cal BC.
EPICAMPANIFORME	2665-1750 cal BC.
GENÈRIC DE L'EDAT DE BRONZE INICIAL	2275-1510 cal BC.

El fet més absolut que defineix aquesta estructura és la datació radiocarbònica que ens ha donat una cronologia de 1440 BC-1310 BC. Aquesta variable cronològica ens situa l'estructura en una fase tardana del bronze inicial, que es ratifica per la presència física del conjunt ceràmic.

Per últim, el jaciment de l'Escola Bressol L'Espiga situat al costat sud del turó de Can Filuà ha de relacionar-se amb els jaciments prehistòrics propers (Can Soldevila la Zona II de Can Vinyalets, Can Filuà, La Florida Nord, etc.) i més llunyans (Can Roqueta, Bòbila Madurell, Can Gambús) que

3. (Pons 1994; Francès i Pons, 1998).

des del V-IV mil·lenni han aparegut a l'entorn geogràfic i ecològic de Santa Perpètua de Mogoda.

Les dades indiquen, doncs, que el territori on se situà el municipi, i concretament el turó de Can Filuà, forma part de la depressió del Vallès i que és l'espai ocupat i explotat pels incipients agricultors i ramaders, continuat pels primers metal·lúrgics, motivats tots pels recursos disponibles i per un medi excel·lent per al desenvolupament de les noves activitats econòmiques i socials al llarg del temps.

Bibliografia

ANDRIEUX, P (1976): Essai d'un four de potier reconstitué du type de Sévrier (bronze final). *Etudes préhistoriques*, 13. Pàg. 37-40.

ARMENTANO, N; MALGOSA, A (2002): El jaciment de Can Filuà, dades per al món funerari de l'edat del bronze. XII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Pàg. 681-688.

BASSOLS, I; DAVI, D; FARELL, D (2002): Una sitja del bronze inicial a Cabrils (el Maresme, Barcelona). XII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Pàg. 285-291.

BOQUER, S; GONZÁLEZ, L; MERCADAL, O; RODÓN, T; SAEZ, L (1991): El jaciment arqueològic de Can Roqueta: dades sobre la transició del segle VII al VI aC al Vallès. *Limes* (Cerdanyola) 1. Pàg. 7-18

BOQUER, S; GONZÁLEZ, L; MERCADAL, O; RODÓN, T; SAEZ, L (1990): Les estructures del bronze antic-bronze mitjà al jaciment arqueològic de Can Roqueta. *Arrahona*, 7. Pàg. 9-23. Sabadell.

BOQUER, S; PARPAL, A (1994): Can Roqueta. Estructures prehistòriques i medievals. Campaña 1991. *Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya*, 13. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.

BOQUER, S; BOSCH, J; CRUELLES, W; MIRET, J; MOLIST, M; RODÓN T (1995): El jaciment de l'Institut de Batxillerat Antoni Pous. Un assentament a l'aire lliure de finals del calcolític (Manlleu, Osona) *Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya*, 15. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.

BORDAS, A; DIAS, J; POU, R; PARPAL, A; MARTÍN, A (1994): Excavacions arqueològiques 1991-1992 a la Bòbila Madurell-Mas Duran (Sant Quirze del Vallès, Vallès Occidental). *Tribuna d'Arqueologia* 1992-1993. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

BORDAS, A; DIAZ, J; MARTÍ, M; PARPAL, A; POU, R (1996): El Vallès fa 6000 anys. Fundació Caixa Terrassa. Terrassa.

CARLÚS, X (1999): La cabana del bronze inicial de la Vall Suau (Sant Quirze del Vallès, Vallès Occidental). *Limes*, 6. Pàg. 19-39.

EQUIP MINFERRI (2001): Colors de terra. La vida i la mort en una aldea d'ara fa 4000 anys. Minferri, Juneda. *Quaderns de la Sala d'Arqueologia* 1.

GUILAINE, J et alii (1986): Carsac. Une agglomération protohistorique en Languedoc. Carsac, Centre d'Antropologie des Sociétés Rurales. Toulouse.

GONZÁLEZ, P; MARTÍN, A; MORA, R (1999): Can Roqueta. Un establiment pagès prehistòric i medieval. Excavacions arqueològiques a Catalunya, 16. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

LAPLACE, G (1972): La typologie analytique et structurale: bare rationnelle d'étude des industries litiques et osseux. Banque des Données Arqueologiques, 932. Pàg. 91-143.

LOISON, G (2003): L'âge du bronze ancien en Auvergne. Archives d'écologie préhistoriques, 14.

MARCET, R; MORRAL, J (1982): La Florida, Santa Perpètua de Mogoda. Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys 1. Excavacions Arqueològiques a Catalunya. Pàg. 91-92. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MARTÍ ROSSELL, M; POU CALVET, R; BUCH, M (1995): Les estructures prehistòriques del jaciment de Can Filuà a Santa Perpètua del Vallès (Vallès Occidental). Limes 4-5. Pàg. 28-44. Cerdanyola del Vallès.

MARTÍN COLLIGA, A (1992): Estrategia y culturas del neolítico fina y calcolítico en Catalunya. Aragón/Litoral Mediterráneo: intercambios culturales durante la prehistoria. Institución Fernando el Católico. Zaragoza.

MARTÍN COLLIGA, A (1990): El neolític i el calcolític al Vallès. Limes, 0. Pàg 9-21. Cerdanyola del Vallès.

MARTÍN, A (1977): El grupo de Veraza en Catalunya. XIV Congreso Nacional de Arqueología. Vitòria.

MARTÍN, A; MIRET, J; BLANCH, R; ALIAGA, S; ENRICH, S; COLOMER, S; ALBIZURI, S; BOSCH, J (1988): Campanya d'excavacions arqueològiques 1987-1988 al jaciment de la Bòbila Madurell – Can Feu (Sant Quirze del Vallès, Vallès Occidental). Arrahona, Revista d'Història, 3. Pàg. 9-23. Sabadell.

MARTÍN, A. PETIT, M.A., MAYA, J.L. (2000): Cultura material, economia i intercanvis durant el III mil·lenni aC a Catalunya, en XII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Pirineus i veïns al III mil·lenni aC. De la fi del neolític a l'edat del bronze entre l'Ebre i la Garona, Puigcerdà. Pàg 295-321

MAYA, J.L.; PETIT, M.A. (1995): L'edat del bronze a Catalunya. Problemàtica i perspectives de futur. X Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Cultures i medi de la prehistòria a l'edat mitjana. Institut d'Estudis Ceretans. Puigcerdà. Pàg. 327-342.

MAYA, J.L. (1997): Reflexions sobre el bronze inicial a Catalunya. Saguntum, 30. Pàg. 11-27.

MAYA, J.L. (1992): Calcolítico y edad del bronze en Catalunya. Aragón/Litoral Mediterráneo. Intercambios culturales durante la prehistòria. Institución Fernando el Católico. Zaragoza.

MIRET, J (1992): Bòbila Madurell 1987- 88. Estudis dels tovots i les argiles endurides pel foc. Arrahona, 11. Pàg. 67-72. Sabadell.

PALOMO, A; RODRIGUEZ, A (2002): Estructures d'hàbitat del bronze inicial a Can Roqueta II). XII Col·loqui Internacional d'Arqueologia a Puigcerdà. Pàg. 227-234.

PALOMO, A; RODRÍGUEZ, A (2002): Can Roqueta II: un jaciment excepcional l'edat del bronze. XII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Pàg. 275-283

PETIT I MENDIZAVALL, M.A. (1990): Les primeres etapes de l'edat del bronze al Vallès. Limes, 0. Pàg. 22-30. Cerdanyola del Vallès.

PONS, E; MOLIST, M; BUXÓ, R (1994): Les estructures de combustió i d'emmagatzematge durant la protohistòria en els assentaments de la Catalunya litoral. Cota Zero, 10. Hàbitat i habitació a la protohistòria de la Mediterrània

nord-occidental. EUMO Editorial. Pàg. 49-59.

PONS, E (1990): Hàbitat i estructures domèstiques a Catalunya. Bronze Final i primera edat del Ferro. IX Curset d'Arqueologia, 1990. Estudi General de Lleida.

RODRÍGUEZ, A; PALOMO, A; MAJÓ, T (2002): Les estructures funeràries de Can Roqueta II. XII Col·loqui Internacional d'Arqueologia a Puigcerdà. Pàg. 659-669.

REYNOLDS, P.J. (1988): Arqueologia experimental. Una perspectiva de futur.- Eumo Ed. (col. Referències, 4), Vic, 229 pàg.

TARRÚS, J. (1985): Consideraciones sobre el neolítico final-calcolítico en Catalunya (1800-1500 aC). Cypsela V. Pàg. 47-57. Girona